

Uvod

Pitanje svetosti je bitno pitanje Kristove crkve u povijesti svijeta. Njegova aktualnost se očituje i u liturgijskom kalendaru svagdanjim štovanjem svetaca tijekom godine. Posebno značenje pripada mučenicima i svjedocima vjere za mjesne Crkve. Odatle slijedi i važnost martirologija mjesnih Crkava. Katolička crkva u Bosni i Hercegovini i danas svoju životnost crpi iz te svjedočke snage Kristovih učenika. Istaknuo bih napose dvojicu svetaca proroka koji imaju posebno značenje za Crkvu u Bosni: sv. Ivana Krstitelja i sv. Iliju Proroka. Sv. Ivan Krstitelj ima mnogobrojna svetišta diljem BiH, a sv. Ilija je zaštitnik Bosne.

U dosadašnja dva rada na istu temu obradio sam mučenike i svjedoke vjere iz srednjeg vijeka pa do uključivo 18. stoljeća, a u ovom obrađujem 19. stoljeće.

Fra Lovro Milanović

Fra Lovro je bio župnik u Tramošnjici. 3. 2. 1807. pošao je pomoći ispovijedati puk svome stricu fra Frani Milanoviću, župniku u Dubravama. Na put je krenuo s njim i đak kojega je on poučavao u školi. Budući da je velika udaljenost između Dubrava i Tramošnice, fra Lovro je jahao na konju. Još dok su bili u svojoj župi susretnu na putu u selu Turiću Muju Arnauta, nadziratelja dobara Osmana kapetana Gradaščevića. Projašio je Mujo pored fra Lovre i đaka šuteći. No malo zatim je stao, skinuo pušku s ramena i pucao na fra Lovru dok je on jašući nastavljao svoj put. Fra Lovro pogođen srušio se s konja i izdahnuo je na rukama đaka govoreći: "Miserere, mei Deus, miserere mei - Smiluj mi se Bože, smiluj mi se" [1](#) . Poginuo je fra Lovro kao mučenik, išavši izvršiti djelo ljubavi, pomiriti ljude s Bogom i međusobno. Što je na to ubojica kazao kada su ga pitali zašto je ubio fratra? "Vallah je 'jazuk' (šteta) što sam ga ubio, ali sam to po zakonu turskom učinio, zakon bo turski hoće, da kad đaur skobi na putu Turčina, da đaur mora s konja sjašit nek se zna da je Turčin gospodar, a jer fratar nije toga učinio, morao sam ga ubiti" [2](#) . Fra Lovrin grob je častio puk iz okolice, i to različitih vjeroispovijesti, od same smrti pa do današnjih dana, moleći njegovo posredništvo kod Boga. Tako ovaj sluga Božji i nakon svoje smrti svjedoči kolika je velika Božja ljubav i milost prema konkretnom čovjeku i kako Bog nagrađuje one koji mu služe. Štuje se 3. veljače.

Fra Augustin Miletić (1763.-1831.)

Rođen je u Fojnici 1763., gdje je završio osnovno školovanje i stupio u Franjevački red. Gimnaziju je završio u Grazu, filozofiju i teologiju studirao je u Italiji. Iza završenog studija djeluje kao profesor filozofije i teologije u Bresci i Padovi. Nakon dugih godina profesorskog rada dolazi ponovno u Bosnu kao biskup pomoćnik starom fra Grgi Ilijiću, apostolskom vikaru. Već god. 1804. preuzima upravu Vikarijatom na području fojničkog i kreševskog samostana, a upravu cijelom Vikarijatom preuzima 1813. god. nakon smrti fra Grge Ilijića. Kao starješina želio je da ga braća vole, radije nego da ga se boje. Svu svoju vjeru i rad upotrijebio je na osposobljavanje svećeničkog podmlatka, popravkama crkava i samostana, nabavljanju crkvenog ruha i posuđa, jer je time želio na najbolji mogući način čast iskazati Kristu u svetoj euharistiji. Pohađa sve župe, poučavajući i svećenike i vjernike te radeći na iskorjenjivanju mana među bosanskim pukom: psovke, samodošlosti, vjerskoga neznanja. Širio je različite pučke pobožnosti: euharistijske, pobožnost Srcu Isusovu, Blaženoj Djevici Mariji i svecima, kao i pobožnosti mladih nedjelja, te Gospin plač i različite Gospine pjesme.

Pomagao je bližnje na različite načine, napose oboljele u vrijeme epidemije kuge. Pisao je i knjige, organizirao analfabetske tečajeve i time doprinomio duhovnom i kulturnom uzdizanju puka. Napisao je: *Početak slovstva, napomena i kratko istomačenje stvari potribiti nauka kršćanskoga* , Split, 1815; *Istomačenje stvari potribiti nauka kršćanskoga za uvižavanje dice i čeljadi priproste u državi bosanskoj*

,
Rim, 1828;

Naredbe i Uprave biskupâ namisnika apoštolski prošasti, i sadašnjega

,
Split, 1818. i Rim, 1828. Značajne su i njegove pastoralne poslanice kao i pjesme: "

Ponizno se teb' klanjamo

" (sastavio prema talijanskoj pjesmi

"Vi adoro")

i pjesma "

Na planinu Kalvariju

"

(sastavio prema sekvenciji "

Stabat Mater dolorosa

")

.
A kako je živio, tako je i umro. Iza mise i krizme u Vidošima kod Livna, pao je na samrtnu postelju i umro 18. 7. 1813. godine. Inovjerci kao i katolici još i danas časte njegov grob, koji je prvotno bio na Rapovinama kod Livna, a onda prenesen u franjevačku samostansku crkvu na Goricu kod Livna, gdje se i danas nalazi u posebnom sarkofagu pod korom.

Fra Lovro Karaula (1800.-1875.)

Rođen je 23. 12. 1800. god. u selu Žiroviću kod Livna. Školovao se u Fojnici, gdje je i ušao u Franjevački red, a poslije nastavio studij teologije u Mađarskoj. Bio je tajnik biskupa Miletića i nastavio voditi biskupsku kancelariju nakon Miletićeve smrti sve do dolaska biskupa fra Rafe Barišića. Tada odlazi u livanjski kraj i tu ostaje do svoje smrti. Gradio je crkve i župne stanove, a vrlo je zaslužan za izgradnju livanjskog samostana i crkve. Podizao je i otvarao pučke škole. Bog i narod bili su ideal njegova rada. Koristio je katoličkom puku u Bosni dižući svoj glas protiv nepravde. Zbog njegove mudrosti i razboritosti do njega su mnogo držale i državne vlasti. U svibnju god. 1875. u ime livanjskih katolika napisao je spomenicu o stanju i nepravdama koje trpe i preko Mađarske poslao je bečkom caru. Navukao je time na se mržnju Turaka. Željeli su ga se riješiti i to su učinili 20. 7. 1875. god., na Ilindan, dok se vraćao sa slavlja mise iz Prispa. Dočekali su ga u selu Žiroviću tri muslimana i udavili ga. To je sve promatrao iz šikarja jedan pastir. Fratri su zahtijevali od turske vlasti da liječnici ovjere i utvrde taj slučaj. Došao je neki "ećim" (liječnik) iz Livna i rekao da je fra Lovro pao s konja, da ga je ubila kap. Fratri su inzistirali na tome da se pozove liječnik iz Travnika, a paša i kadija su bili protiv toga, jer je bilo očito umorstvo - fra Lovrin vrat bio je od davljenja modar. Pastir koji je vidio umorstvo i posvjedočio to u Travniku, bio je kažnjen s tri mjeseca tamnice. Fra Lovro je pokopan na Gorici u samostanskom groblju a poslije je kao i fra Augustin Miletić, biskup, i fra Lovro Karaula, njegov tajnik, prenesen je u samostansku crkvu, gdje mu se i danas nalaze zemni ostaci, i gdje ga narod i danas štuje.

Sutješko-visočki mučenici

Štovanje četvorice franjevac, *slugu Božjih*, prisutno je u Borovici kod Kraljeve Sutjeske [3](#). Spomendan im je 20. studenog. Ubili su ih Turci, od kojih su dvojicu na kolac nabili god. 1808.

Iste su godine, 1808., kod Visokog Turci ubili još dvojicu fratara. Spomendan im je također 20. studenog. [4](#)

20. kolovoza 1810. svoju vjeru Krista smrću je posvjedočio *sluga Božji* fra Ivan Ratunčić u Kraljevoj Sutjesci. [5](#) Za dvije godine područje Kraljeve Sutjeske i Visokog dalo je sedmoricu mučenika.

Fra Pavao Kolanović

Fra Pavao Kolanović, župnik u Zoviku, 2. srpnja 1830. god. je mučeničkom smrću posvjedočio za svoga spasitelja i otkupitelja Isusa Krista. [6](#)

Fra Josip Cigić

Fra Josip Cigić, *sluga Božji*, mučeničkom je smrću u Seoni posvjedočio 21. svibnja 1833. godine svoju ljubav prema Kristu. [7](#)

Fra Petar Čuić

Franjevački Martirologij pod godinom 1835. donosi bilješku o mučeničkoj smrti *sluge Božjega* fra Petra Čuića koga su Turci ubili u Šenkovcima. Spomendan mu je 29. svibnja.

[8](#)

Zaključak

Franjevci 19. stoljeća nadahnuti su duhom sv. Ivana Krstitelja i sv. Ilije Proroka. Odatle su crpili snagu u zauzimanju ne samo za osobno preživljavanje i preživljavanje puka, nego i za napredak na svim područjima života. Takva zauzetost pretpostavljala je spremnost i na najveće žrtve. Samo takvo opredjeljenje moglo je obilovati duhovnim plodovima. To pokazuju i opisani likovi franjevac koji su živjeli i djelovali u Bosni Srebrenoj tijekom 19. stoljeća.

SOMMARIO

Martiri e testimoni della fede (dalla storia contemporanea della Chiesa Cattolica nella Bosnia ed Erzegovina del 19. secolo).

Il periodo contemporaneo (19 . secolo) del francescanesimo bosniaco vissuto e caratterizzato dalla conservazione dell'identità francescana e da continua lotta per il sopravvivere fisicamente e spiritualmente, come il frate così il popolo croato, da parte dell'islamismo e della religione degli ortodossi: questo continua anche durante l'occupazione austro-ungarica (1878-1918)

Lo spirito profetico dei francescani del 19. secolo è ispirato dallo Spirito di Giovanni il Battista e d'Elia, profeta, il patrono della Bosnia. Questo è la forza che portava i tredici martiri e i testimoni della fede. Quest'epoca è l'epoca dei cambiamenti sociali causati dalla rivoluzione francese con i valori della libertà, uguaglianza, fraternità. Lo stato turco, nella seconda metà del secolo, voleva provare a riorganizzare lo stato e così uscire dalla crisi, ma nella Bosnia non aveva nessun successo, perché gli abitanti musulmani volevano portare avanti i privilegi con la tirania, e anche la peste è stata causa di difficoltà per alcuni anni. In queste circostanze avvelena l'occupazione austro-ungarica di Bosnia ed Erzegovina dove le condizioni sociali erano migliorate per il popolo croato bosniaco e i francescani ottenevano uguaglianza. D'allora sono uguali davanti alla legge come cittadini. Ma l'Austria-Ungheria aveva il suo interesse coloniale, non l'interesse dei popoli in Bosnia ed Erzegovina. E questo voleva realizzare attraverso l'introduzione della gerarchia ecclesiale ordinaria in Bosnia ed Erzegovina, respingendo i francescani dalla vita pastorale e pubblica del popolo. Ma i francescani con lo Spirito profetico lottavano per il bene della Chiesa locale, anche contro la gerarchia quando non voleva seguire il bene del popolo e riconoscere le varietà dei doni dell'unico Spirito, che li edifica attraverso l'apporto di ciascuno. Perché la Chiesa della Pentecoste è una Chiesa che non sta al posto che vorrebbero assegnarle, non rispetta il copione imposta, non si adatta alla parte che pretenderebbero cucirle addosso. Sa rimanere a lungo nel cenacolo, ma non esita uscire fuori sulle piazze o per le strade ad annunciare i messaggi che le sono stati affidati. Sa inquietare le coscienze, denunciare l'ingiustizia colossale di quella crocifissione e di numerose altre crocifissioni. Preoccupata delle "cose di Dio", ma zelante anche nelle "cose degli uomini" ma non da confondere con gli affari degli uomini.

In queste circostanze i francescani avevano svolto opere pastorali e sociali come anche avevano introdotto le scuole elementari per insegnare a leggere e a scrivere e per il catechismo. I tredici martiri e testimoni: fra Lovre Milanović, fra Lovro Karaula, fra Augustin Miletić, i sette frati martiri di Sutjeska e di Visoko, fra Pavao Kolanović, fra Josip Cigić, fra Petar Čuić, danno la testimonianza valida per il bene della Chiesa e per il bene del popolo.

Marko Semren, *Bosna franciscana*, br. 7, str. 211-215.

1. Usp. V. KARLOVIĆ, *Uzori kršćanske savršenosti u našoj prošlosti*, u *Spomenica Franjevačke gimnazije u Visokom*, Bеоград, 1932, 144. O smrti fra Lovre Milanovića Franjevački martirologij donosi: "3. 2. 1807. Turici, apud Tresmonicam Bosnae oppidum, Servi Dei Laurentii Milanovic Sacerdotis et Martyris, qui cuidam infirmo Sacramenta ministraturus a mahometano milite in odium fidei occisus est", *Martyrologium*, 42.
2. M. NEDIĆ, *Stanje redodržave Bosne Srebrene*, Djakovo, 1884, 108.
3. "Borovicae, in Bosna, passio quatuor fratrum Martyrum, quorum duo a Turcis suspendio necati sunt, duo vero palo confixi", *Martyrologium*, 447.
4. Apud Visokum, item in Bosna, passio duorum Fratrum Martyrum a Turcis pro fide interfectorum", *Martyrologium*, 447.
5. "In oppido Sutjeska, in Bosna, passio Servi Dei Joannis Ratuncic Sacerdotis, qui in odium fidei venenato cultro vulneratus pro Christo interiit", *Martyrologium*, 318.
6. "Apud oppidum Zovik, in Bosna, passio Servi Dei Pauli Kolanovic Sacerdotis et parochi, qui a Turcarum tyranno in odium catholici sacerdotii ferreo baculo gravissime percussus, martyr occubuit", *Martyrologium*, 246.
7. "Prope oppidum Seona, in Bosna, passio Servi Dei Josephi Cigic Sacerdotis, qui plumbeo sclopeti globulo in gutture confossus, pro fide occubuit", *Martyrologium*, 187.
8. "Apud oppidum Senkovici, in Bosna, passio Servi Dei Petri Cuic Sacerdotis, qui a nefariis hominibus in odium catholicae religionis una cum socio plumbeis sclopetorum globulis confossus, pro Christo occubuit", *Martyrologium*, 198.